

d'admiration pour la vie des couvents; il souligne cependant aussi que les religieux ont l'obligation de vivre, selon l'esprit de leur Fondateur, et de collaborer activement à la consolidation du Règne de Dieu. « Wir in der Volksgemeinschaft, die wir die Klöster bevölkern, bilden mit diesen einen groszen Lebenskreis in dem gemeinsamen Ziel, das Reich Gottes zu bauen... Wenn dies nicht beachtet wird, dann werden die Klöster eines Tages entvölkert sein, nicht aber weil etwa christlicher Geist und Opfersinn geschwunden wären, sondern weil sie die Forderung des Augenblicks nicht verstanden haben. Klöster sind nicht Behausungen romantischer Abgeschiedenheit, sondern Stätten des Kampfes zum Heil der Glieder in ihnen und derer, die um sie sind » (p. 214 s.).

24 photographies bien choisies sont ajoutées au texte.

J. B. VALVEKENS, O. Praem.

* * *

DR. S. M. SCHOLL, O. Praem., *De Geschiedenis van de Arbeidersbeweging in het Arrondissement Turnhout vóór 1900*. Turnhout-Tilburg, 1950.

De geschiedschrijving van de arbeidersbeweging staat nog in haar kinderschoenen. Wel werden er in Vaktijdschriften enkele studies en overzichten aan bepaalde toestanden gewijd, maar grondige monografieën bleven nog steeds uiterst zeldzaam.

Hier in dit boek van Cfr. Servaas Scholl, proost van de K.A.J.-Verbond Turnhout, werd ons zulk pionierswerk geboden. Het onderwerp blijkt duidelijk genoeg uit de titel. Men zou het spijtig kunnen vinden dat de auteur zich bij een deel van het grote nog braak liggende veld der sociale geschiedschrijving beperkt, en zich daarbij in duizend en één bijzonderheden verliest. Wij zijn integendeel van oordeel dat daar juist zijn grote verdienste ligt. Dan pas zal de geschiedenis van dat uiterst belangrijke verschijnsel der Westerse Beschaving, dat de arbeidersbeweging is, kunnen geschreven worden, wanneer gevormde vaklui eerst van te voren de plaatselijke toestanden in een grondige monografie hebben uitgewerkt, en wel volgens de methode die we hier toegepast zien. Inderdaad behoren zulke monografieën tot de *praeambula* van de algemene geschiedenis der arbeidersbeweging, maar zonder deze *praeambula* zal de laatste onmogelijk op te maken zijn.

Wat de methode betreft, valt het volgende op te merken. Wat de bronnen betreft, was de auteur aangewezen op een zeer bijzonder soort van literaire bronnen, nl. de kranten en weekbladen van die tijd. Heel het volksleven vond hier een getrouwe spiegel en klankbord in. Dit volksleven zelf heeft hij hieruit naar zijn verschillende elementen en verschijningsvormen opgehaald en beschreven in rijke kleuren van allerhande bijzonderheden, zonder daarbij het grote tijdsverband te verwaarlozen.

Hier in dit boek leeft er een volk, het goede kempische volk, en in dit volk leven heel de sociale noden en aspiraties van deze voor de moderne geschiedenis zo beslissende tijd.

Dit alles is in een boeiende rijke stijl geschreven, zo boeiend dat men het soms wel eens betreurt dat vooral de eerste hoofdstukken te beknopt gehouden werden zodat de konkrete beschrijving van mensen en toestanden soms wat te sober uitviel.

Wanneer het provinciebestuur van Antwerpen dit boek met de prijs van het beste historisch werk van het jaar gekroonde, heeft het zich niet vergist. Over enkele weken is het tweede deel verschenen, over de arbeidersbeweging in het arrondissement Turnhout NA 1900.

B. L.

* * *

GERHARD EIS, *Altdeutsche Handschriften*. 41 Texte und Tafeln mit einer Einleitung und Erläuterung. C. H. Beck Verlag München 1949.

Das vorliegende Bändchen des Germanisten an der ehemaligen deutschen Karls-Universität in Prag ist als Einführung in die deutsche Paläographie für die Zwecke des germanistischen Studienbetriebes an Hochschulen gedacht. Es ist demnach ein begrenztes Ziel, das der Autor im Auge hat; für die weitere Vertiefung und für genauere Bestimmungen verweist er auf die Hilfe des Fachmanns und die Hilfsmittel der lateinischen Paläographie (pp. 6, 10). Die Einleitung unterrichtet in gedrängter Form über die Schriftentwicklung. Die Handschriftenreproduktionen — davon ungefähr ein Drittel Erstveröffentlichungen — sind mit Bedacht so ausgewählt, dass alle Sprachgebiete und Zeiträume zu Wort kommen und dass ausserdem ein Bild von der unterschiedlichen äusseren Beschaffenheit des handschriftlichen Materials entsteht. Die beigegebene Um-